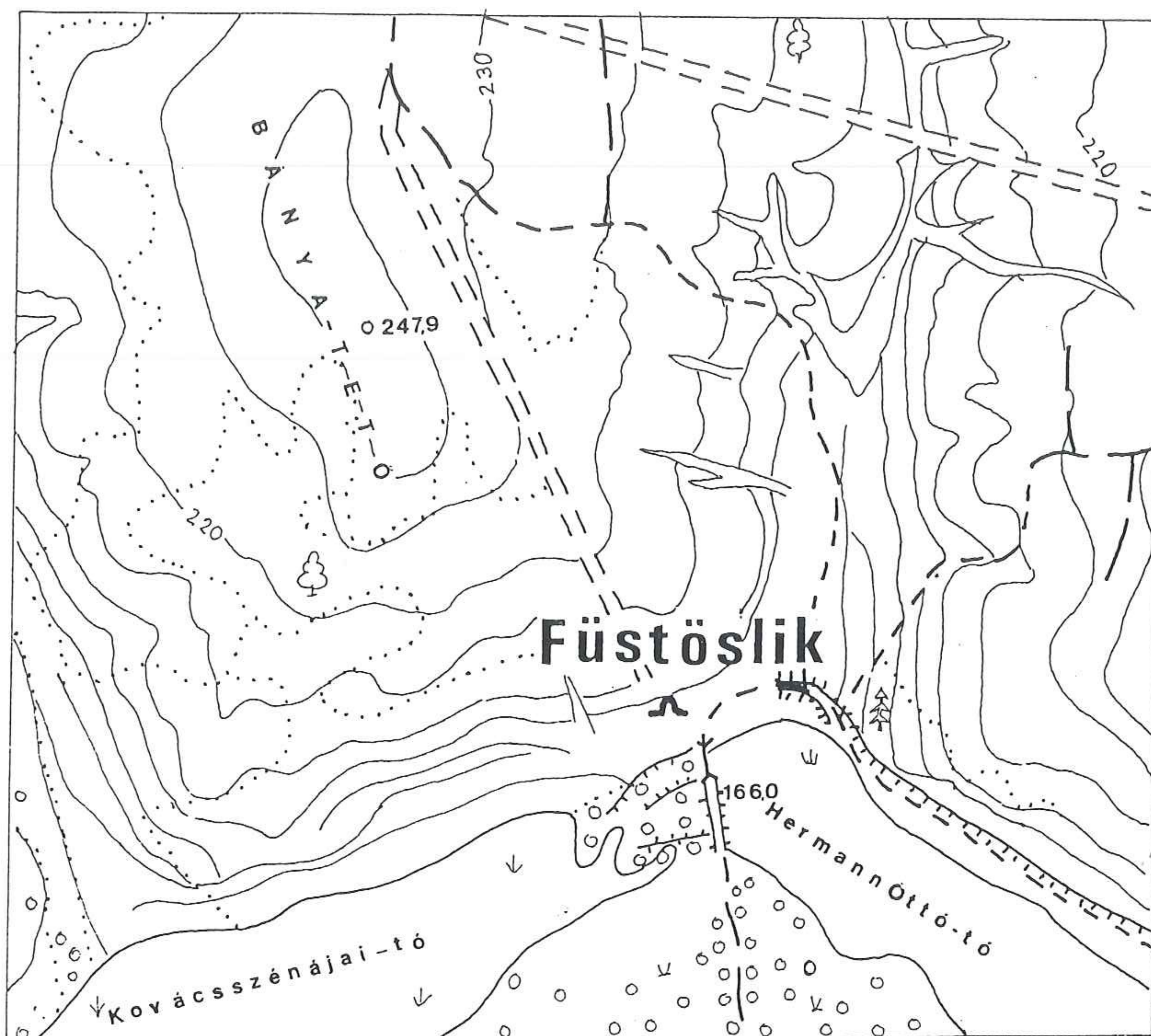

KÉKI ANTAL

**A KOVÁCSSZÉNÁJAI FÜSTÖS-LYUK BARLANG
ÉS KŐFÜLKE**

/DOLGOZAT A 2000. ÉVI KUTATÁSVEZETŐI VIZSGÁRA/

BARLANG NYILVÁNTARTÓLAP

- csökkentett tartalmú informatikai adatlap -
terepi munkához

1. Kataszteri szám:

2. Név: *Kovácsszénaíjai Füstös-Lik*

3. Szinonima: *Tekeresi Füstöslik, Bolha's barlang*

4. Megye: *Baranya*

5. Település: *Kovácsszénaíja*

6. Tájegység: *Ny-i Mecsek Baranyaleti oldal*

7. Bejáratok: (több bejárat esetén mindegyikre kitöltendő)

a./ Koordináták: x = *93145* y = *578461* z *186*

c./ Környezeti jelleg - tágabb környezet: hegytetőn, hegygerincen, hegyoldalon, völgytalpon, völgyfőben, vakvölgyben, töbörben, sík terepen, kőfejtőben, egyéb

d./ Környezeti jelleg - közvetlen környezet: sziklafalban, sziklafal tövében, sziklakibúvásban, sziklás terepen, erdőben, cserjésben, sziklás nyílt terepen, szátkőbúvás nélküli erdőben, egyéb

e./ Szélesség: *5,6m* f./ magasság *2,3m*

g./ Jellege: természetes, átalakított, bontott, mesterséges, elfalazott, beomlott, berobbantott, egyéb

h./ Alakja: hasadék, íves, kör, ovális, háromszög, négyszög, rétegrés-jellegű, szabálytalan, egyéb

d./ Tengelyirány: horizontális, emelkedő, lejtő, függőleges

8. Hossz: *50* m

Az adat megbízhatósága: becsült, vázlatosan felmért, részletesen felmért

9. Függőleges kiterjedés (a /fő/ bejáratához képest): *- 1,6* m

b./ Magasság: *-* m c./ Mélység: *- 1,6* m

d./ Az adat megbízhatósága: becsült, vázlatosan felmért, részletesen felmért

10. Maximális horizontális kiterjedés: *18 x 26* m

13. Befoglaló kőzet

a./ Kora: *Szarmata*

b./ Típusa: mészkő, dolomit, márga, mésztufa, homokkő, konglomerátum, lösz, egyéb

14. Genetikai jellemzők

a./ szingenetikus:

b./ Posztgenetikus:

preformáló tényező: tektonika, réteghatár, rétegződés

üregkialakító hatás: tektonikus elmozdulás, áltektonikus mozgás, defláció, folyóvízi erózió,

abrázió, jégerózió, kifagyásos aprózódás, omlás, mesterséges, korrózió;
befolyó-, átfolyó-, kifolyó víz - aktív, időszakos, inaktív; leszálló szivárgó víz - aktív,
időszakos, inaktív; karsztvízszint alatti oldódás - aktív, időszakos, inaktív;

15. Jelleg

1. Térforma: sziklaodú, sziklaeresz, sziklakapu, kőfülke, hasadék, átjáró, egyszintes,
többszintes, elágazó, hálózatos, akna,
2. Lejtésviszonyok: vízszintes, lejtős, emelkedő, változó, lépcsős, függőleges *minimális*
3. Jellemző szelvénytípus: hasadék, lapító, alagút, kör, ellipszis, szilvamag, lóhere, kulcslyuk.....

16. Morfológiai elemek: kürtő, akna, meander, gömbfülke, gömbüst, anasztomózis ill. pendant,
mennyezeti csatorna, mennyezeti sík, szinlő, csorga, evorziós üst, hullámkagyló, ujjbegykarr,
kannelura, hieroglifa, forma

Befoglaló kőzetanyaghoz kapcsolódó elemek: vetőtükör, breccsazóna, boxwork-szerkezet.
kalcittelér, barittelér, kiprepaládott rétegfej, rétegfelület, tűzkő, limonit, ősmaradványok, őskarsztos
üledékkitöltés, kovásodás, cgyéb

Üledékkitöltés morfológiai elemei: inaktív patakmeder, kavicsterasz, egyéb kitöltési szint
maradványa, száradási repedés, kicsepegéses "kutak", vermikuláció, egyéb

17. Szervetlen kitöltés

- a./ Ásványkitöltés: függő-, álló-, szalmacseppkő; cseppkő -léc, -zászló, - függöny, - dob, -oszlop,
-lefolyás, -bekérgezés, -medence, -csésze, -szinlő, -bocskoros és galléros cseppkő;
cseppkőbaldachin, -lámpa; mésztufagát; heliktit, mikrotetaráta, barlangi gyöngy, csepegő- ill.
folyóvízi kiválások visszaoldódása, montmilch, lublinit, szegfűkalcit; borsókő: "kristályos",
típusos (gömbös), korall-borsókő; egyéb borsókő; karfiol, felhőkalcit, kalcitlemez, karácsonyfa,
apadási szinlő, kalcitszivacs, aragonit, magnézium-karbonátok, fennőtt romboéderes kalcit,
fennőtt szkaleoéderes kalcit, fennőtt barit; gipsz; aprókristályos (alabástrom), rostos-tűs,
makrokristályos; limonit, fekete (Fe-Mn?) leradódás, jég, antropogén mészkiválás; egyéb
.....
- b./ Törmelékes helyben keletkezett: omladék, kőzettörmelék, cseppkőtörmelék, egyéb
ásványkiválás törmeléke, mészkőkavics, (vagy más befoglaló kőzet esetén annak kavicsa),
befoglaló kőzet oldási maradéka, befoglaló kőzet ősmaradványai, befoglaló kőzetből
kimállott egyéb anyagok, egyéb
- c./ Törmelékes behordott: kvarckavics, egyéb kavics, homok, agyag, iszap, löss, egyéb.....

18. Szerves kitöltés

- a./ Talaj, humusz
- b./ Növény - fosszilis (jellege, kora):.....
- c./ Növény - recens: avar, növénytörmelék, baktérium, gomba, alga, moha, haraszt
magasabb rendű, lámpaflóra,
- d./ Állat - fosszilis: puhatestű, hal, kételtű, hüllő, madár, denevér, egyéb kisemlős,
növényevő nagyemlős, ragadozó nagyemlős, egyéb,
- e./ Állat - recens: alacsonyrendű, féreg, puhatestű, rák, pók, rovar, hal, kételtű, hüllő, madár;
denevér - guánó, -csont, dög: téli állomány: -nyári állomány, egyéb kisemlős, nagyemlős,
-növényevő, ragadozó,
- f./ Antropogén - fosszilis: tűzhely, eszköz - csont, kő, fém; cserép, ékszer, kultikus emlék,
településnyom, ipar, csontlelet, stb.....; kora: *Kora bronz*.....
- g./ Antropogén - recens, történelmi: cserép, eszköz, ékszer, érme, csontlelet, feliratok,.....

h./ Antropogén - recens, jelenkori: tüzelőhely, kormozás, hulldék, feliratok, egyéb.....

19. Csepegő vizek: Időszakos, állandó:

20. Folyó vizek

a./ Patak (aktivitás, átlagos, max. hozam):

b./ Forrás (aktivitás, hozam, hőfok):

c./ Víznyelő (aktív, időszakosan aktív, inaktív):

d. Vízesés: időszakos, állandó;..... helye..... esésmagassága.....

e./ Szifon: időszakos, állandó, helyzete:

21. Állóvizek: időszakos, állandó; helyzete, vízfelülete

22. Karsztvízszint: időszakos, állandó, függő, regionális

2. Hőmérséklete: 3. Maximális tszf. magassága:.....

4. Ingadozás mértéke:

23. Klimatikus összetevők:

a./ Hőmérséklet: b./ Páratartalom:

c./ CO₂-tartalom: d./ Légáramlás:

e./ Radon-aktivitás:

24. Tematikus feldolgozás: kőzetan, ásványtan, tektonika, üledéktan, genetika, morfológia, hidrológia, klimatológia, terápia, geofizika, öslényt, régészet, zoológia, botanika, történet, kutatástörténet, irodalom, térkép, fotó, kataszter, leírás, egyéb,

1. Barlanglétári szám:

25. Megismerése:

a./ Felfedezés éve, szakaszossága:

b./ Felfedezője:

c./ Első irodalmi említése: *Szabó Pál Zoltán: Katasztere 1968 Nyomtatás*
Kévi László - Dunántúli barlangok 1955-56 Kézirat

26. A látogatás objektív feltételei:

1. Bejárat megközelíthetősége: gépkocsival, terepjárával, jelzett gyalogösvényen, könnyű sétával, nehéz (meredek, stb.) terepen, sziklamászással, technikai eszközökkel

2. A barlang járhatósága: könnyen, mászással, alapfelszereléssel, technikai eszközökkel, egyes járatokban járhatatlan

27. A látogatás szubjektív feltételei: szabadon látogatható, meghatározott időben és módon, kutatócsoporttal, engedéllyel,

28. Kiépítés célja: idegenforgalom, természetvédelem, gyógyászat, vízgazdálkodás, tudományos kutatás, raktározás, honvédelem, egyéb,

29. Lezárás:

a./ Célja(i): idegenforgalom, természetvédelem, gyógyászat, vízgazdálkodás, tudományos kutatás, életvédelem, stb.

b./ Jellege: faajtó, rácsajtó, vaslemez-ajtó, stb.

c./Állapota:

30. Épített műtárgyak: (hossza, állapota, anyaga)

járda, korlát, lépcső, híd, létra, bejárat, tároló, rács, mesterséges áttörés, egyéb.....

31. Vezetékes műtárgyak (állapota, hossza): világítás, vízvezeték, stb.....

32. **Műszerek:** hőmérő, csepegésmérő, vízhozam, vízszintregisztráló, radonnyomdetektor, stb.....

33. **Ideiglenes jellegű műtárgyak:** járóútvonal (karókkal v. szalaggal jelölt), fix kötél, drótkötél, fix nitt, kötélhágcsó, létra, egyéb (hossz, állapot):.....

34. **Jogi státusz:** fokozottan védett, gyógybarlang, régészeti-öslénytani védetség

35. **Adminisztratív státusz**

a./ Kezelő természetvédelmi hatóság: DDNPI

b./ Üzemelő, hasznosító; hasznosítási engedély száma:

c./ Gondozó:.....

36. **Felszín státusza**

a./ Védetség:

b./ Bejárat tulajdonjogi helyzete:

c./ Gazdasági jelleg:

37. **Veszélyeztető tényezők és mértékük:** idegenforgalom, turizmus, barlangjárás, feltáró kutatás, bányászat, szennyvíz, hulladék, önkényes használat, honvédség, építkezés, erdőgazdálkodás, mezőgazdaság, vízgazdálkodás, ásványgyűjtés, feltöltődés, beomlás, egyéb,

38. **Természetes állapot értékelése**

1. Általános kép: gyakorlatilag érintetlen, kis mértékben vagy alapvetően változtatott

2. Ásványkiválások: gyakorlatilag érintetlen, kis mértékben rongált, erősen rongált

3. Aljzat: gyakorlatilag érintetlen, taposott, áthalmazott v. mélyített, burkolt.....

39. **Alapadatok**

a./ Jellege: írásos dokumentáció nincs, irodalom alapján, kutatócsoport jelentése alapján, BTI kataszteri felvétel alapján, komplex állapotfelvétel alapján

b./ Időpontja: 2000.09.21.

c./ A felvételt készítette: Kéki Anna

40. **Megjegyzések, javaslatok** (veszélyeztettség, védelem, kutatás, egyéb):

Melléklet:

1. A barlang jellegének, értékének, látnivalóinak stb. szöveges leírása

2. Az adatlapon szereplő adatok térképi ábrázolása (szüksége szerint)

Kitöltési útmutató:

A terepi adatlap - a helyszíni vizsgálatokra való tekintettel - az informatikai adatlap csökkentett tartalmú változata. Kérjük, hogy a helyszíni vizsgálatok során az adatlapon szereplő szövegek aláhúzása mellett az azokra vonatkozó, és a helyszínen megállapítható mennyiségű és minőségi adatokat is - megjegyzésként - az egyedi jelenségekkel együtt szíveskedjenek feltüntetni.

BARLANG NYILVÁNTARTÓLAP

- csökkentett tartalmú informatikai adatlap -
terepi munkához

1. Kataszteri szám:

2. Név: Kovácsszénájai Küfűstös-lik-Kőfülle

3. Szinonima: Tekeresi Fűstös-lik-Kőfülle

4. Megye: Baranya

5. Település: Kovácsszénája

6. Tájegység: Ny-i Mecsek Bányahegyi oldal

7. Bejáratok: (több bejárat esetén mindegyikre kitöltendő)

a./ Koordináták: x 93145 y 578461 z 486

c./ Környezeti jelleg - tágabb környezet: hegytetőn, hegygerincen, hegyoldalon,
völgytalpon, völgyfőben, vakvölgyben, töbörben, sík terepen, kőfejtőben, egyéb

d./ Környezeti jelleg - közvetlen környezet: sziklafalban, sziklafal tövében,
sziklakibúvásban, sziklás terepen, erdőben, cserjésben, sziklás nyílt terepen,
szálkőkibúvás nélküli erdőben, egyéb

e./ Szélesség: 7,5 m f./ magasság 3,5 m

g./ Jellege: természetes, átalakított, bontott, mesterséges, elfalazott, beomlott, berobbantott, egyéb

h./ Alakja: hasadék, íves, kör, ovális, háromszög, négyszög, rétegrés-jellegű, szabálytalan, egyéb

d./ Tengelyirány: horizontális, emelkedő, lejtő, függőleges

8. Hossz: 5 m

Az adat megbízhatósága: becsült, vázlatosan felmért, részletesen felmért

9. Függőleges kiterjedés (a /fő/ bejáratához képest): - 1 m

b./ Magasság: - m c./ Mélység: - 1 m

d./ Az adat megbízhatósága: becsült, vázlatosan felmért, részletesen felmért

10. Maximális horizontális kiterjedés: 7,5 x 5 m

13. Befoglaló kőzet

a./ Kora: Szarmata

b./ Típusa: mészkö, dolomit, márga, mésztufa, homokkő, konglomerátum, lösz, egyéb

14. Genetikai jellemzők

a./ szingenetikus:

b./ Posztgenetikus:

preformáló tényező: tektonika, réteghatár, rétegződés

üregkialakító hatás: tektonikus elmozdulás, áltektikus mozgás, defláció, folyóvízi erózió,

abrázió, jégerózió, kifagyásos aprózódás, omlás, mesterséges, korrózió;
befolyó-, átfolyó-, kifolyó víz - aktív, időszakos, inaktív; leszálló szivárgó víz - aktív,
időszakos, inaktív; karsztvízszint alatti oldódás - aktív, időszakos, inaktív;

15. Jelleg

1. Térforma: sziklaodú, sziklaeresz, sziklakapu, kőfülke, hasadék, átjáró, egyszintes, többszintes, elágazó, hálózatos, akna,
2. Lejtésviszonyok: vízszintes, lejtős, emelkedő, változó, lépcsős, függőleges
3. Jellemző szelvénytípus: hasadék, lapító, alagút, kör, ellipszis, szilvamag, lóhere, kulcslyuk.....

16. Morfológiai elemek: kürtő, akna, meander, gömbfülke, gömbüst, anasztomózis ill. pendant, mennyezeti csatorna, mennyezeti sík, szinlő, csorga, evorziós üst, hullámkagyló, ujjbegykar, kannelura, hieroglifa, forma

Befoglaló kőzetanyaghoz kapcsolódó elemek: vetőtükör, breccsazóna, boxwork-szerkezet. kalcittelér, barittelér, kiprepaládott rétegfej, rétegfelület, tűzkő, limonit, ősmaradványok, őskarsztos üledékkitöltés, kovásodás, cgyéb

Üledékkitöltés morfológiai elemei: inaktív patakmeder, kavicsterasz, egyéb kitöltési szint maradványa, száradási repedés, kicsepegéses "kutak", vermikuláció, egyéb

17. Szervetlen kitöltés

- a./ Ásványkitöltés: függő-, álló-, szalmacseppkő; cseppkő -léc, -zászló, -függöny, -dob, -oszlop, -lefolyás, -bekérgezés, -medence, -csésze, -szinlő, -bocskoros és galléros cseppkő; cseppkőbaldachin, -lámpa; mésztufagát; heliktit, mikrotetaráta, barlangi gyöngy, csepegő- ill. folyóvízi kiválások visszaoldódása, montmilch, lublinit, szegfűkalcit; borsókő: "kristályos", típusos (gömbös), korall-borsókő; egyéb borsókő; karfiol, felhőkalcit, kalcitlemez, karácsonyfa, apadási szinlő, kalcitszivacs, aragonit, magnézium-karbonátok, fennőtt romboéderes kalcit, fennőtt szkaleoéderes kalcit, fennőtt barit; gipsz; aprókristályos (alabástrom), rostos-tűs, makrokristályos; limonit, fekete (Fe-Mn?) leradódás, jég, antropogén mészkiválás; egyéb
- b./ Törmelékes helyben keletkezett: omladék, kőzettörmelék, cseppkőtörmelék, egyéb ásványkiválás törmeléke, mészkőkavics, (vagy más befoglaló kőzet esetén annak kavicsa), befoglaló kőzet oldási maradéka, befoglaló kőzet ősmaradványai, befoglaló kőzetből kimállott egyéb anyagok, egyéb
- c./ Törmelékes behordott: kvarkavics, egyéb kavics, homok, agyag, iszap, löss, egyéb.....

18. Szerves kitöltés

- a./ Talaj, humusz
- b./ Növény - fosszilis (jellege, kora):.....
- c./ Növény - recens: avar, növénytörmelék, baktérium, gomba, alga, moha, haraszt magasabb rendű, lámpaflóra,
- d./ Állat - fosszilis: puhatestű, hal, kétéltű, hüllő, madár, denevér, egyéb kisemlős, növényevő nagyemlős, ragadozó nagyemlős, egyéb,
- e./ Állat - recens: alacsonyrendű, féreg, puhatestű, rák, pók, rovar, hal, kétéltű, hüllő, madár; denevér - guánó, -csont, dög: téli állomány: -nyári állomány, egyéb kisemlős, nagyemlős, -növényevő, ragadozó,
- f./ Antropogén - fosszilis: tűzhely, eszköz - csont, kő, fém; cserép, ékszer, kultikus emlék, településnyom, ipar, csontlelet, stb.....; kora:
- g./ Antropogén - recens, történelmi: cserép, eszköz, ékszer, érme, csontlelet, feliratok,.....

h./ Antropogén - recens, jelenkori: tüzelőhely, kormozás, hulladék, feliratok, egyéb.....

19. Csepegő vizek: Időszakos, állandó:

20. Folyó vizek

a./ Patak (aktivitás, átlagos, max. hozam):

b./ Forrás (aktivitás, hozam, hőfok):

c./ Víznyelő (aktív, időszakosan aktív, inaktív):

d. Vízesés: időszakos, állandó;..... helye..... esésmagassága.....

e./ Szifon: időszakos, állandó, helyzete:

21. Állóvizek: időszakos, állandó; helyzete, vízfelülete

22. Karsztvízszint: időszakos, állandó, függő, regionális

2. Hőmérséklete: 3. Maximális tszf. magassága:.....

4. Ingadozás mértéke:

23. Klimatikus összetevők:

a./ Hőmérséklet: b./ Páratartalom:

c./ CO₂-tartalom: d./ Légáramlás:

e./ Radon-aktivitás:

24. Tematikus feldolgozás: kőzetan, ásványtan, tektonika, üledéktan, genetika, morfológia, hidrológia, klimatológia, terápia, geofizika, őslélektan, régészet, zoológia, botanika, történet, kutatástörténet, irodalom, térkép, fotó, kataszter, leírás, egyéb,

1. Barlangléltári szám:

25. Megismerése:

a./ Felfedezés éve, szakaszossága:

b./ Felfedezője:

c./ Első irodalmi említése: *Szabó Pál Zoltán 1961 kataszter Nyugat- és Kelet-László Duna menti barlangok 1955-56 kézikönyv*

26. A látogatás objektív feltételei:

1. Bejárat megközelíthetősége: gépkocsival, terepjárával, jelzett gyalogösvényen, könnyű sétával, nehéz (meredek, stb.) terepen, sziklamászással, technikai eszközökkel

2. A barlang járhatósága: könnyen, mászással, alapfelszereléssel, technikai eszközökkel, egyes járatokban járhatatlan

27. A látogatás szubjektív feltételei: szabadon látogatható, meghatározott időben és módon, kutatócsoporttal, engedéllyel,

28. Kiépítés célja: idegenforgalom, természetvédelem, gyógyászat, vízgazdálkodás, tudományos kutatás, raktározás, honvédelem, egyéb,

29. Lezárás:

a./ Célja(i): idegenforgalom, természetvédelem, gyógyászat, vízgazdálkodás, tudományos kutatás, életvédelem, stb.

b./ Jellege: faajtó, rácsajtó, vaslemez-ajtó, stb.

c./ Állapota:

30. Épített műtárgyak: (hossza, állapota, anyaga)

járda, korlát, lépcső, híd, létra, bejáratú tároló, rács, mesterséges áttörés, egyéb.....

31. Vezetékes műtárgyak (állapota, hossza): világítás, vízvezeték, stb.....

32. **Műszerek:** hőmérő, csepegésmérő, vízhozam, vízszintregisztráló, radonnyomdetektor, stb.....

33. **Ideiglenes jellegű műtárgyak:** járóútvonal (karókkal v. szalaggal jelölt), fix kötél, drótkötél, fix nitt, kötélhágcsó, létra, egyéb (hossz, állapot):.....

34. **Jogi státusz:** fokozottan védett, gyógybarlang, régészeti-öslénytani védettség

35. **Adminisztratív státusz**

a./ Kezelő természetvédelmi hatóság: DDNPI

b./ Üzemelő, hasznosító; hasznosítási engedély száma:

c./ Gondozó:.....

36. **Felszín státusza**

a./ Védettség:

b./ Bejárat tulajdonjogi helyzete:

c./ Gazdasági jelleg:

37. **Veszélyeztető tényezők és mértékük:** idegenforgalom, turizmus, barlangjárás, feltáró kutatás, bányászat, szennyvíz, hulladék, önkényes használat, hónvédség, építkezés, erdőgazdálkodás, mezőgazdaság, vízgazdálkodás, ásványgyűjtés, feltöltődés, beomlás, egyéb,

38. **Természetes állapot értékelése**

1. Általános kép: gyakorlatilag érintetlen, kis mértékben vagy alapvetően változtatott

2. Ásványkiválások: gyakorlatilag érintetlen, kis mértékben rongált, erősen rongált

3. Aljzat: gyakorlatilag érintetlen, taposott, áthalmozott v. mélyített, burkolt.....

39. **Alapadatok**

a./ Jellege: írásos dokumentáció nincs, irodalom alapján, kutatócsoport jelentése alapján, BTI kataszteri felvétel alapján, komplex állapotfelvétel alapján

b./ Időpontja: ... 2000. 09. 21

c./ A felvételt készítette: ... Kéki Ádám

40. **Megjegyzések, javaslatok** (veszélyeztettség, védelem, kutatás, egyéb):

Melléklet:

1. A barlang jellegének, értékének, látnivalóinak stb. szöveges leírása

2. Az adatlapon szereplő adatok térképi ábrázolása (szüksége szerint)

Kitöltési útmutató:

A terepi adatlap - a helyszíni vizsgálatokra való tekintettel - az informatikai adatlap csökkentett tartalmú változata. Kérjük, hogy a helyszíni vizsgálatok során az adatlapon szereplő szövegek aláhúzása mellett az azokra vonatkozó, és a helyszínen megállapítható mennyiségű és minőségi adatokat is - megjegyzésként - az egyedi jelenségekkel együtt szíveskedjenek feltüntetni.

A KOVÁCSSZÉNÁJAI FÜSTÖS-LIK BARLANG ÉS KŐFÜLKE.

Helymeghatározás és névtörténet (Rónaki László nyomán):

Pécsről ÉNy-ra, légvonalban 14 km-re, Tekeres és Kovácsszénája községek közigazgatási területeinek határa közelében a Herman Ottó-tó duzzasztógátjának vonalában – attól kissé Ny-ra – az É-i oldalon található a Füstös-lik, mely a Bányatető D-i, meredek oldalában, a gát szintjétől 20 m magasan nyílik. A térképről leolvasott EOV koordinátái Y=578461 X=93145 Z=186 m (Bf).

A bejárat nyílásától másfél m-re keletre találhatjuk a Kis Füstös-likat, ami valójában egy kőfülke. Mindkét karsztos objektum Kovácsszénája közigazgatási határán belül van, így a korábban tekerei Füstös-likak helynévi meghatározója téves. Helyesen kovácsszénájai Füstös-lik és Kis Füstös-lik-kőfülke elnevezés számít egyértelműnek.

A földrajzi helynévgyűjteményben Kovácsszénája leírásánál „Füstöslik oldal”, „Füstös oldal”, „Füstös lik” elnevezések szerepelnek. Ebben olvashatjuk, hogy „Barlangszerű bejárata van. Kb. 600 m-re vezet a hegy gyomrába.” (BABICS – SZITA 1982/I p306). Ez a hosszúságra utaló hibás adat nyilván a helybeliek szóbeszédére alapozott helytörténeti gyűjtésből ered. Valószínű, hogy korábban egyetlen elnevezéssel jelölték a barlangot és a kőfülkét.

Előfordul még a Füstös lyuk és a Füstöslik írásos szinonimája, vagy ezektől elütő „Bolhás-barlang” (ANONIM 1975) elnevezés, valamint a „Füstöslik-kőfülke” leírási mód.

A kovácsszénájai Füstös-lik földtani környezete, genetikája (Barabás András nyomán):

A kovácsszénájai Füstös-lik barlang és a mellette található Kis-Füstös-lik kőfülke változatos földtani felépítésű környezetben található. A középső-triász, karbonátos kőzetekből álló alaphegységre előbb miocén korú szárazföldi-folyóvízi, majd különféle tengeri üledékek települnek. Utóbbiak kezdetben csökkentsósvízi, később normál-, sőt túlsósvízi környezetben rakódtak le. A miocénre diszkordánsan felső-pannóniai s. l. beltavi üledékek, majd pleisztocén lösz, illetve holocén lejtőtörmelék és pataküledékek települnek.

Maga a barlang és a kőfülke szarmata korú, a Kozárdi Formációba sorolt, vastagpadosan rétegzett, ősmaradványokban gazdag mészkőben („durvamészkő”) alakult ki. Korát faunavizsgálatok is igazolják. A barlang létrejöttében fontos szerepet játszottak a tektonikai folyamatok, melyek révén a barlang falait alkotó mészkőtömbök kimozdultak eredeti helyükből, és az így létrejött, háromszög keresztmetszetű nyílást az áramló vizek még tovább alakíthatták.

A barlangok leírása (Rónaki László nyomán):

A kovácsszénájai Füstös-lik

A jellegzetes háromszög szelvényű bejáratnál látható tektonikus litoklázisoknak csak a dőlésszögei mérhetők. Ezek 55° , 35° , 65° -nak adódnak. Mivel a törésvonalak síkja nem hozzáférhető, így a dőlés irányának szögét mérni nem tudjuk. Csapásvonaluk feltehetően a barlang bejáratú üregének folyosószerű alakzatával egyező, vagyis a barlang kialakulásában a törésvonalak minden bizonnyal szerepet játszottak.

A barlang bejárata fölé mintegy 0.5 m-re kinyúló, füsttől kormozódott közeteresz borul. Ennek legdélebbi részétől számítható a bejárat kezdete. A Járhatatlan-ágnak elnevezett szűk, néhány méteres szakaszt Kéki Antal kúszva „átjárta”, majd a szemközti folytatódó hasadékba is behatolt. Ez a korábban be nem járt rész kb. 20° -os lejtéssel mintegy 10 m – még pontosan fel nem mért – távolságban, a repedések (tektonika?) kereszteződésénél látszólag elvégződik. A jelek szerint ez csak „forráscsatorna” lehetett.

Az „Előüreg” 13. méterétől a feltöltődésig lebukó mennyezet a szomszédos üreget nem izolálja. Itt az „Átbújó”-ig egy lapos, néhány cm-es, „Átlátható rés” van. A 16. m után átkúszunk a baloldali, alacsony, teremszerű üregbe. Itt már korábban is találkoztunk egy-egy denevérrel, köztük gyűrűzöttel is. A terem elnevezését munkatérképünkön véletlenül betűkihagyással jelöltük, amit közkívánatra változtatás nélkül meghagytunk. Így maradt Denvér-teremnek.

Az Átbújó után jól mérhető a kőzet helyzete $\delta = 190/30^\circ$ (Dőlésirány és dőlésszög mérése a mágneses északi iránytól és a vízszintestől számítva bányászkompasszal történt.)

A termecske 2.5 m átmérőjű középső részén korábban 1.2 m magasan zárult a mennyezet. A terem Ny-i szélén, a talpon észlelt szintesen továbbvezető részt 40 cm-el mélyítettük. Az innen kiásott és átvizsgált feltöltési anyagot a közelben lévő mélyületek kitöltésére áthalmoztuk. Így az eredeti tereplépcső eltűnt, és a már kiegyenlítetten emelkedő talpon négykézláb „kényelmesen” közlekedhetünk.

A DNy-i oldalon két kipreparálódott kőzetréteg a szemközti résszel hasonló helyzetben látható. A barlangban a réteglapok fellazult részei kihullva alkotnak bővületeket.

A Denvér-terem ÉK-i részén, a Járhatatlan-ág becsatlakozásánál van a Forráscsatorna torkolata. Melegvizes hatásra utaló nyomokat hiába kerestünk itt és a barlang egyéb részeiben. A Mecsekben az idősebb korú mészkőben lévő barlangokra általában jellemző karbonátos kiválásból származó képződmények (cseppkövek módoszatai) itt hiányoznak. Ugyanígy a kőzetfelületeken ásványkiválást sem találtunk. Érdekes, hogy a hajdani forrás-járatnak minősített csatorna torkolatánál sincsenek örvénynyomok.

A barlangban az üledékkitöltés vékonynak bizonyult.

A barlang jelenleg bejárható összhosszát 50 m-ben adjuk meg.

Maximális függőleges kiterjedése: 3,5 m.

A kovácsszénájai Kis Füstös-lik-kőfülke

Bejárata a barlang mellett, attól 1.5 m-re K-re van. Szélessége 6,6 m, szintes mélysége (a kiugró mennyezeti párkány vetületétől a legtávolabbi falrészig) 4,5 m. Kutatásunkat megelőzően a kőfülke magassága alig haladta meg a 3 m-t, míg kiásásával (mintegy 13 m³ anyag eltávolításával) a természetes talp – eredeti kőzet - fölötti mennyezet helyenként 3 m-nél is magasabb lett. A mennyezeti beöblösödések és rövid felszakadások között egy kb. 1 m magasba vezető, 0.4-0.5 m átmérőjű kürtő van az Ék-i részen. Ebben különös módon „ritkaságként” borsóköszerű képződmények láthatók, füstös felülettel. Keletkezésük –szerintünk- a kürtőben jelentkező kéményhatásból eredő huzattal magyarázható. Mivel többnyire termálvizes kiválásként ismertek a hasonló képződmények (pl. a Villányi-hegységben is), így a barlang genetikájának meghatározásakor egyesek (ld. ANONIM 1975) téves megállapításra jutottak.

A mennyezet fekete színű a kormozódástól. Csak a később helyenként leszakadt kőzetrészek fehér foltjai virítanak. Így a legnagyobb, az 1998-as kutatásunkat megelőzően lezuhant kötömb helye is. Ezt (1.2 x 1.2 x 1.1 m) a második táborunk kezdetén már nem találtuk, mert valakik fáradtságot nem kímélve a szakadékba taszították.

A kőfülke K-i részén a mennyezeten egy 80°-os dőlésszögű, kioldásos, tektonikus litoklázis figyelhető meg. Folytatásaként a kiásott talpon ujjnyi nyitott repedés volt található. Érdekes módon a bemélyesztett tenyérrel gyenge huzatot lehetett érzékelni, ami nyilván nem egy mélyebb barlanggal való kapcsolatot, hanem a közeli szakadék oldalán megnyílt réssel való összefüggést jelent.

A barlangok kutatása:

a Mecseki Karsztkutató Csoport meghívására 1977. január 28.-án Rónaki kalauzolásával dr Kordos László szemlézett, melynek során a barlangot ásatásra alkalmasnak találta. Később (március 2-4.) próbaásatást végzett. Ezt követően április 6.-án a MÁFI munkatársaival a kőfülke betöltését a „fenéig kiásták, 130 cm mélységben 10 réteget elkülönítve”.

Az ismeretek növelése céljából a két karsztobjektum sokrétű(komplex) vizsgálatának igénye merült fel. Kivitelezését az 1998-99 évekre terveztük, majd végrehajtottuk. Az MKCs (A Mecsek Egyesület Barlangkutató Osztályának egyik csoportja) kérelmére mindkét évben engedélyt kapott a Duna-Dráva nemzeti Park Igazgatósága, mint elsőfokú természetvédelmi hatóság-tól, a komplex feltáráshoz Rónaki L. csoport- és kutatásvezető, valamint Gábor O. régész irányításával. A két kutatótábor (1998 szept. 24-30., 1999 szept. 6-10.) megszervezését Kéki Antal bonyolította. A vizsgálatok megkezdése előtt közreműködőként felkértük Barabás Andrást, a bányakapitányság geológusát, Sütőné Szentai Mária mikropaleontológust, a Komlói Természettudományi Gyűjtemény dolgozóját, valamint annak igazgatóját, Fazekas Imre biológust. Helyszíneléseikre és laborvizsgálataikra alapozott eredményeikről egy-egy dolgozatban adtak számot. A kisállat csontmaradványok mintáit vizsgálatra eljuttattuk Bp.-re dr. Kordos László múzeumigazgatónak. A pattintott kőleleteket vizsgálatra a Magyar Nemzeti Múzeumba küldtük. A minták feldolgozási munkájában közreműködő kutatók:

Mollusca vizsgálat: Bohnné Havas Margit, Krolopp Endre

Foraminifera vizsgálat: Szegő Éva

Ostracoda vizsgálat: Szurominé Korecz Andrea

Palynologiai vizsgálat: Nagyné Bodor Elvira

Szervesvázú Mikroplankton vizsgálat: Sütőné Szentai Mária

A barlangokról irodott publikációk:

Nyomtatott szakirodalomban első esetben Szabó Pál Zoltán munkájában (SZABÓ 1961) – mint az első mecseki barlangkataszterben – találunk rövid ismertetést ezen objektumokról. Leírásának alapja Kevi László 1955-re datált – valójában 1956-ban véglegesített – kéziratosa munkája volt (KEVI 1955-56).

ANONIM (Vincze Anna ?)

Beszámoló jelentés a pécsi Dr. Szabó Pál Zoltán barlangkutató csoport 1974. évi tevékenységéről. = Beszámoló a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat 1975. Első félévi tevékenységéről MKBT Bp. 1975 p.39-43. (Az Akácos-nyelő 1969-es feltárás újrabontásának tényét közli, majd a tekeresi barlangok kutatásának eredményeit: Így a „Bolhás-barlangról” is, melyhez néhány megállapítás van. Erről térkép vázlatot mellékel)

BABICS ANDRÁS-SZITA LÁSZLÓ (szerk.)

Baranya megye földrajzi helynevei – Baranya megyei levéltár, Pécs 1982 I.köt. p.301. (Kovácsszénájáról adott írásában a Füstöslikről is ír, valamint egy „Kis-barlangról”? tesz említést.)

KEVI LÁSZLÓ

Dunántúli barlangok – kézirat 1955-56 p.1-20+10 rajz+10 fotó (Füstös-lyuk és Kis Füstös-lyukról rövid ismertetést ad ábrával és fotóval. Megjegyzendő, hogy cédulakatalógusában Pécs 1955 febr. 26. dátumozással a Mecsek hegység 24 tétele között a 23-24. sorszámmal Füstös-lik és a Kis Füstös-lik szerepel.p.12.)

KORDOS LÁSZLÓ

Barlangi őslénytani ásatások és gyűjtések 1977-ben = beszámoló a MKBT 1977. évi tevékenységéről. Bp. 1977 p.15-24. (Többek közt a Mecsekből 7 barlangról, köztük a Tekeresi-kőfülke ásatási eredményéről ad részletes leírást.p.23-24.)

RÓNAKI LÁSZLÓ

A mecseki karszt. II. rész.I. köt. Kézirat 1980 jun. p.1-50. + 27 ábra + 4 tábl. + 4 térkép mell. (Többek között a Tekeresi Füstös-lik és a Kis Füstös-lik leírását és térképét is közli.p.45-46.)

RÓNAKI LÁSZLÓ

A Mecseki Karsztkutató Csoport 1998. évi jelentése. Kézirat, Pécs, 1998 p.1-4. (A Kovácsszénájai tábor; a Füstöslikak komplex kutatásának ismertetése térképpel és keresztmetszelvényekkel.)

RÓNAKI LÁSZLÓ

A MKCs 1999. évi jelentése. Kézirat, Pécs, 1999 p.1-7. + 3 melléklet (A Füstös-lik-kőfülke kutatása)

Ezen kívül a még csak kéziratban szereplő, de még ez évben megjelenő Komlói közlemények (Folia Komloensis, szerk.-kiad. Dr. Fazekas Imre) keretén belül nyomtatásban is olvashatóak lesznek a következő publikációk (melyek segítségével, eme dolgozatot is írom):

Ronaki László- A kovácsszénájai Füstös-likak komplex kutatása és barlangtani vonatkozásai

Barabás András- A kovácsszénájai Füstös-lik földtani környezete

Sütőné Szentai Mária- Szervesvázú Mikroplankton vizsgálat

Dr. Bohnné Havas Margit-A feltárásból végzett mollusca vizsgálat

Nagyné Bodor Elvira-A kovácsszénájai Füstös-lik-barlang és a Kis-Füstös-lik-kőfülke vizsgálatának palynologiai eredményei

Szurominé dr. Korecz Andrea - Szegő Éva-Összefoglaló jelentése „Kis-Füstös-lik-kőfülke” és a „Kovácsszénája – Feltárás” üledékeinek mikrofaunisztikai(foraminifera, ostracoda) vizsgálati eredményeiről

Dr. Krolopp Endre-A kovácsszénájai Kis-Füstös-lik-kőfülke anyagának kvartermalakológiai vizsgálata

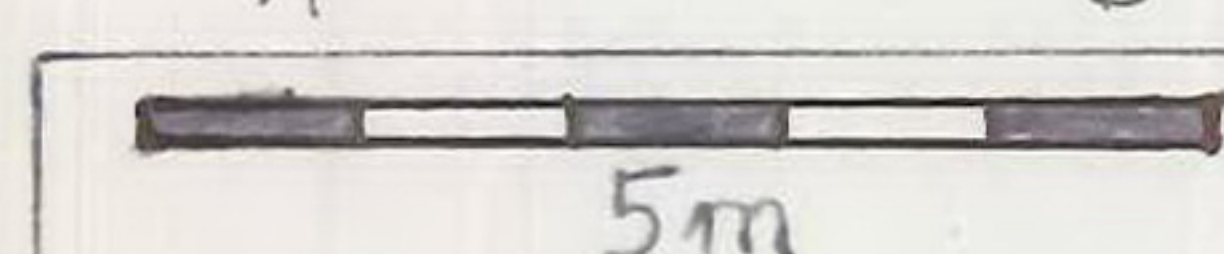
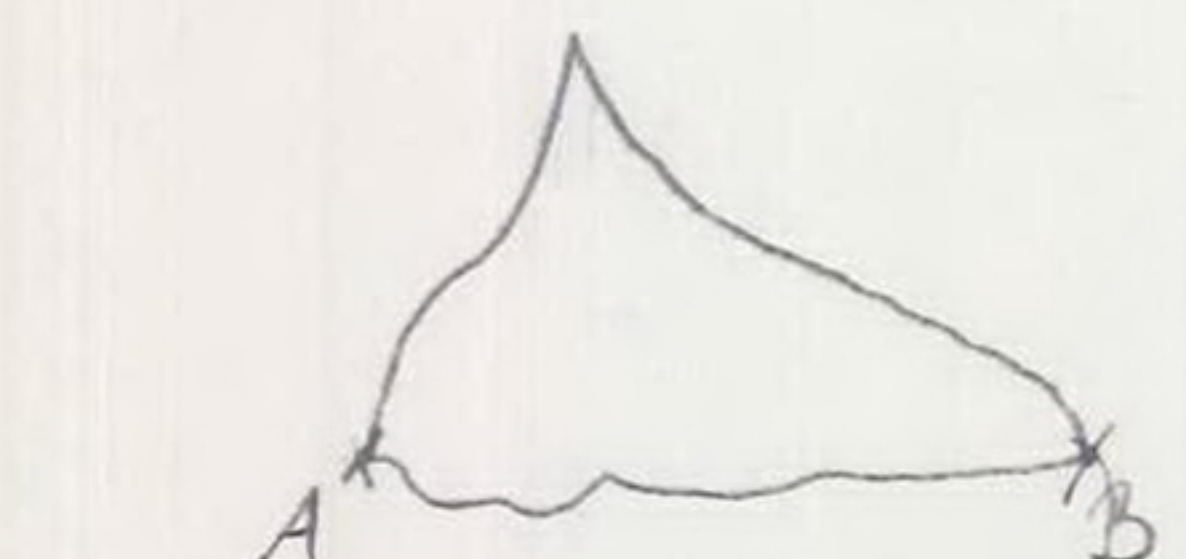
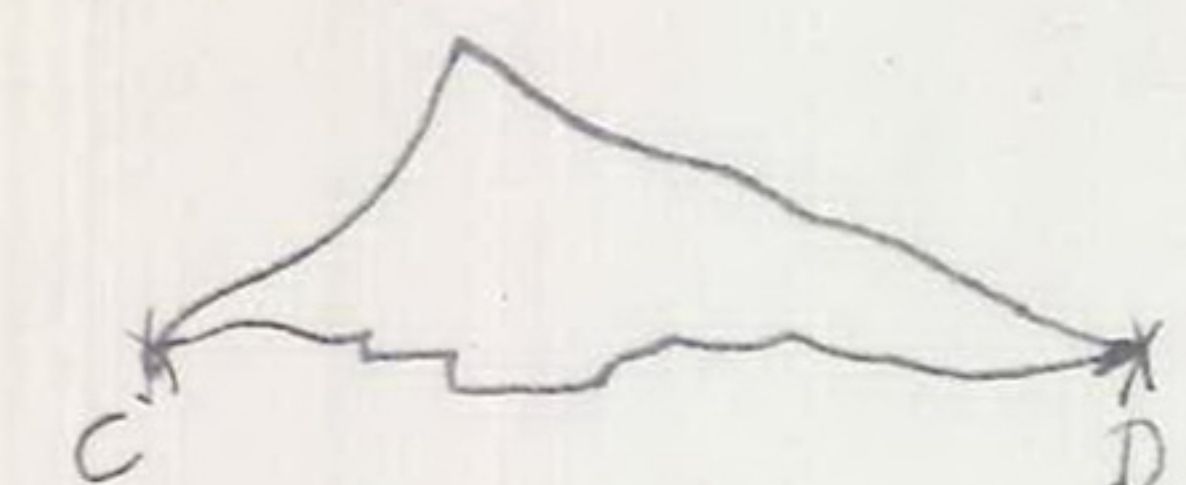
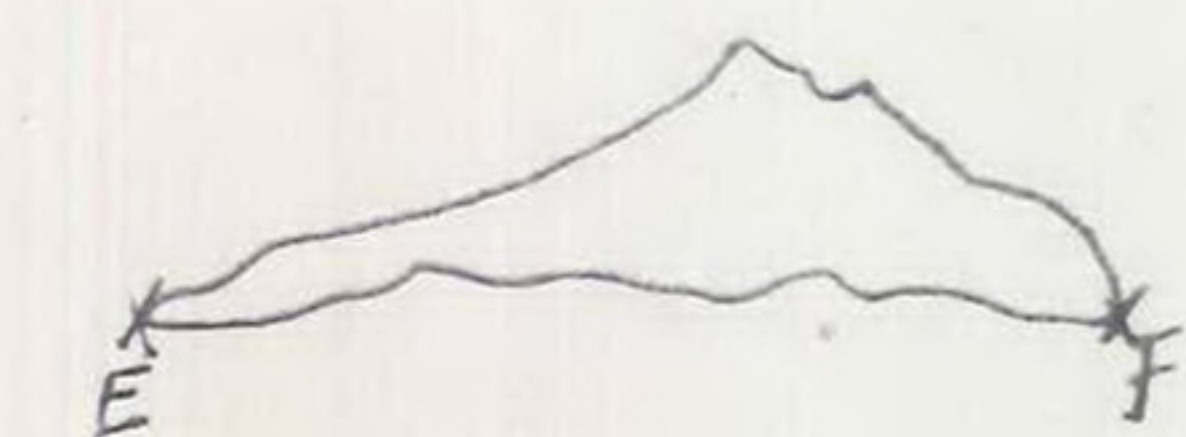
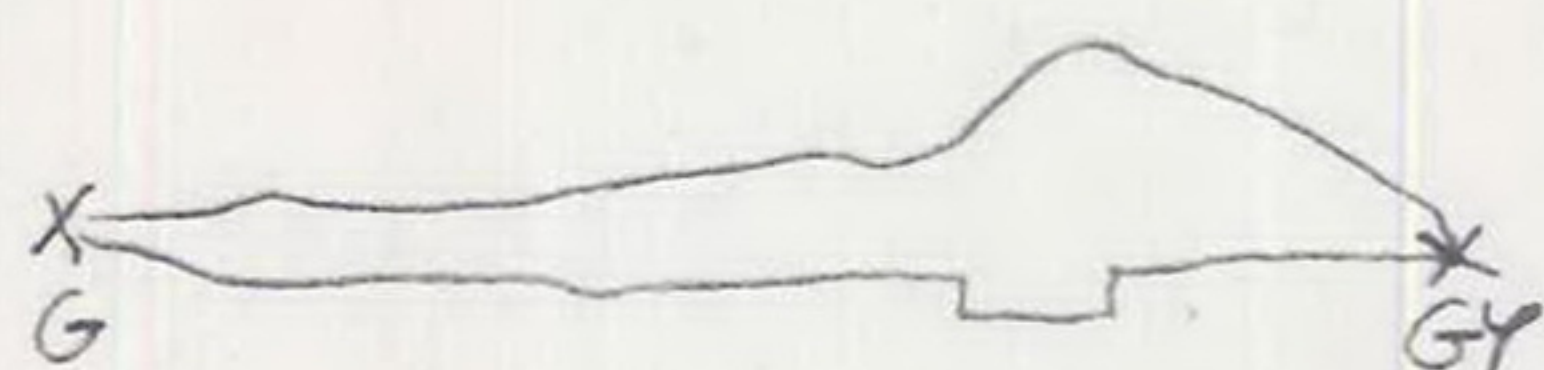
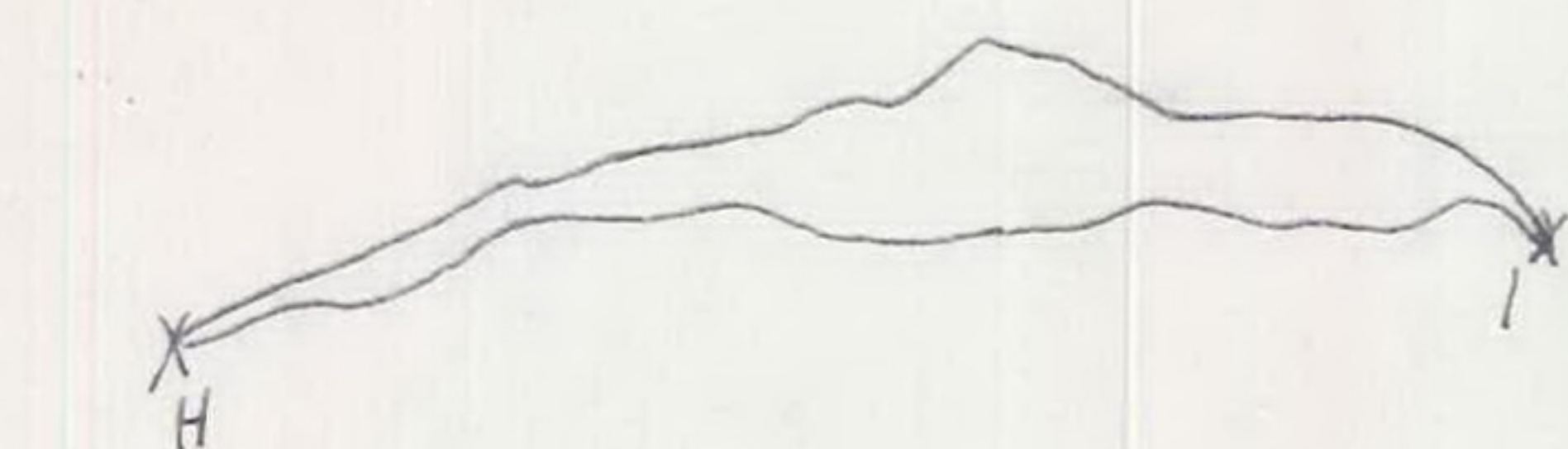
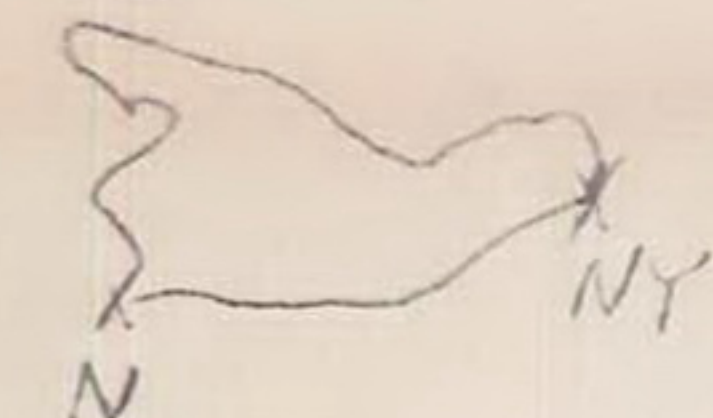
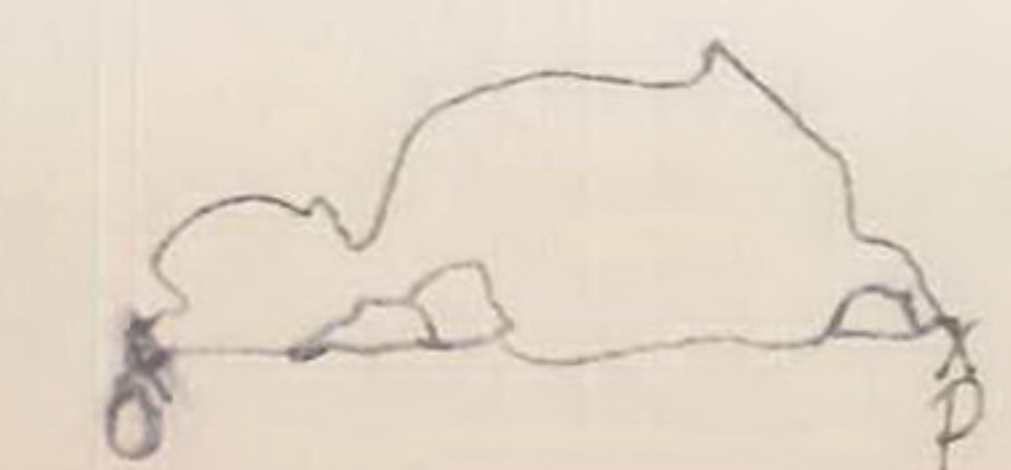
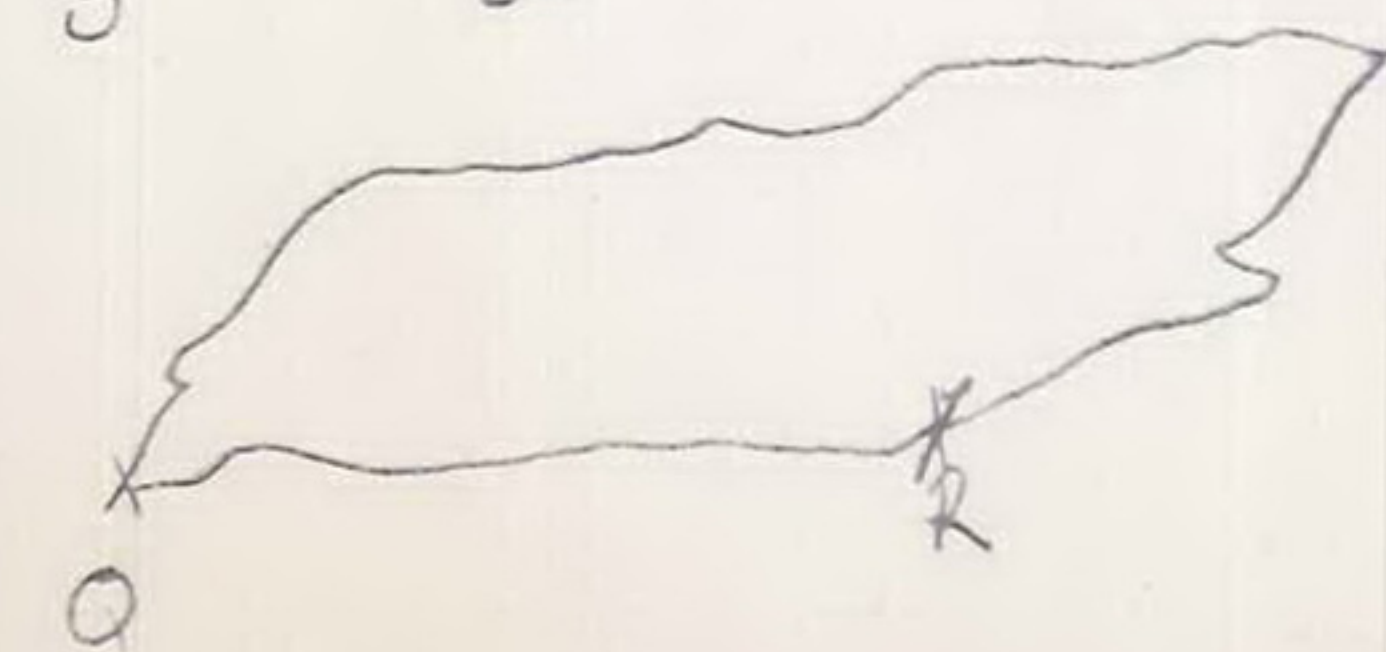
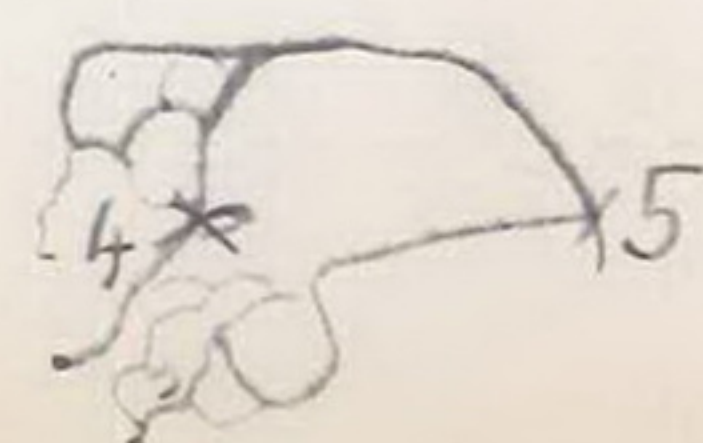
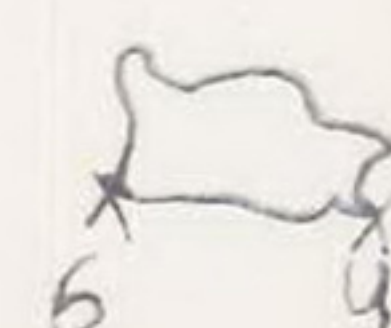
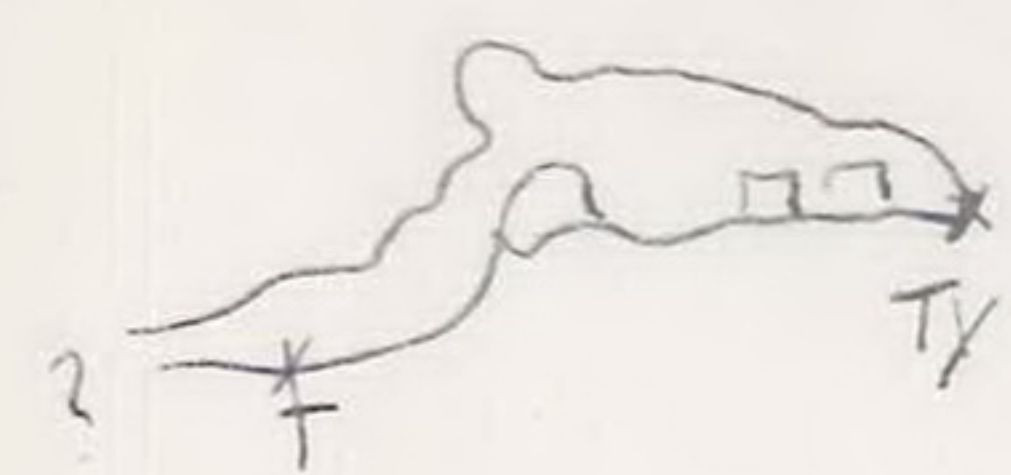
Dr. Kordos László-A kovácsszénájai Kis-Füstös-lik-kőfülke kitöltésének gerinces maradványai

Gábor Olivér-A kovácsszénájai Füstös-lik-barlang és Kis-Füstös-lik-kőfülke kutatásának régészeti eredményei

T Biró Katalin-A kovácsszénájai, Füstös-lik-barlang és a Kis-Füstös-lik-kőfülke régészeti kőanyaga

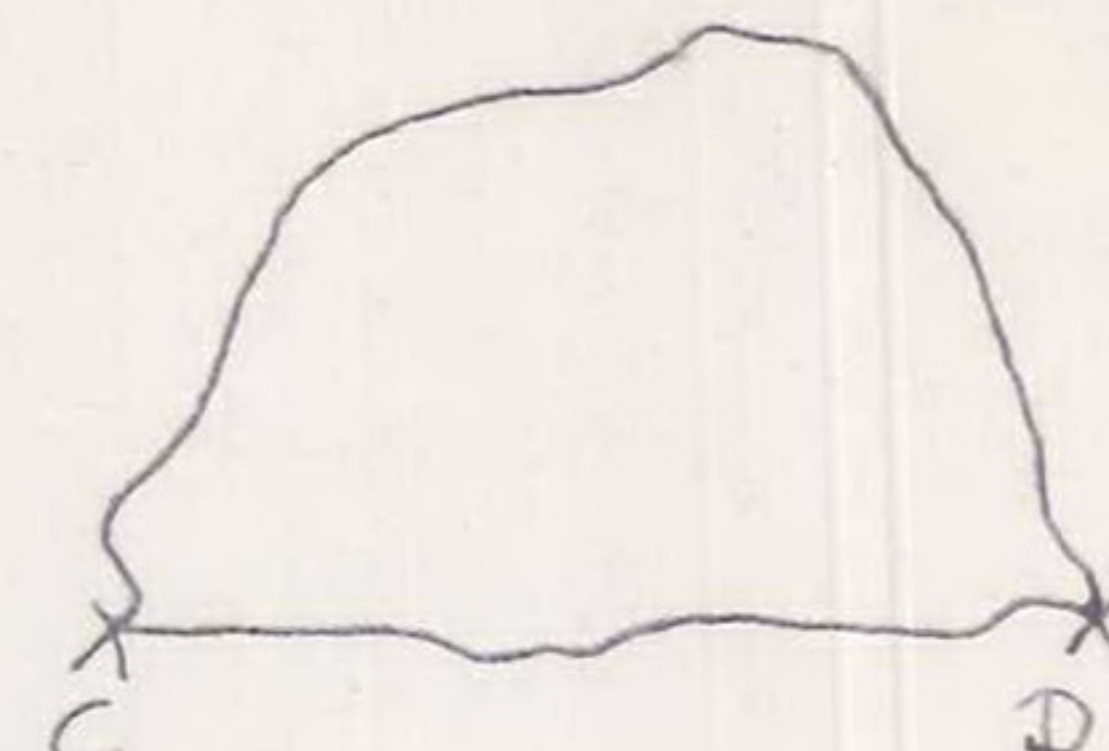
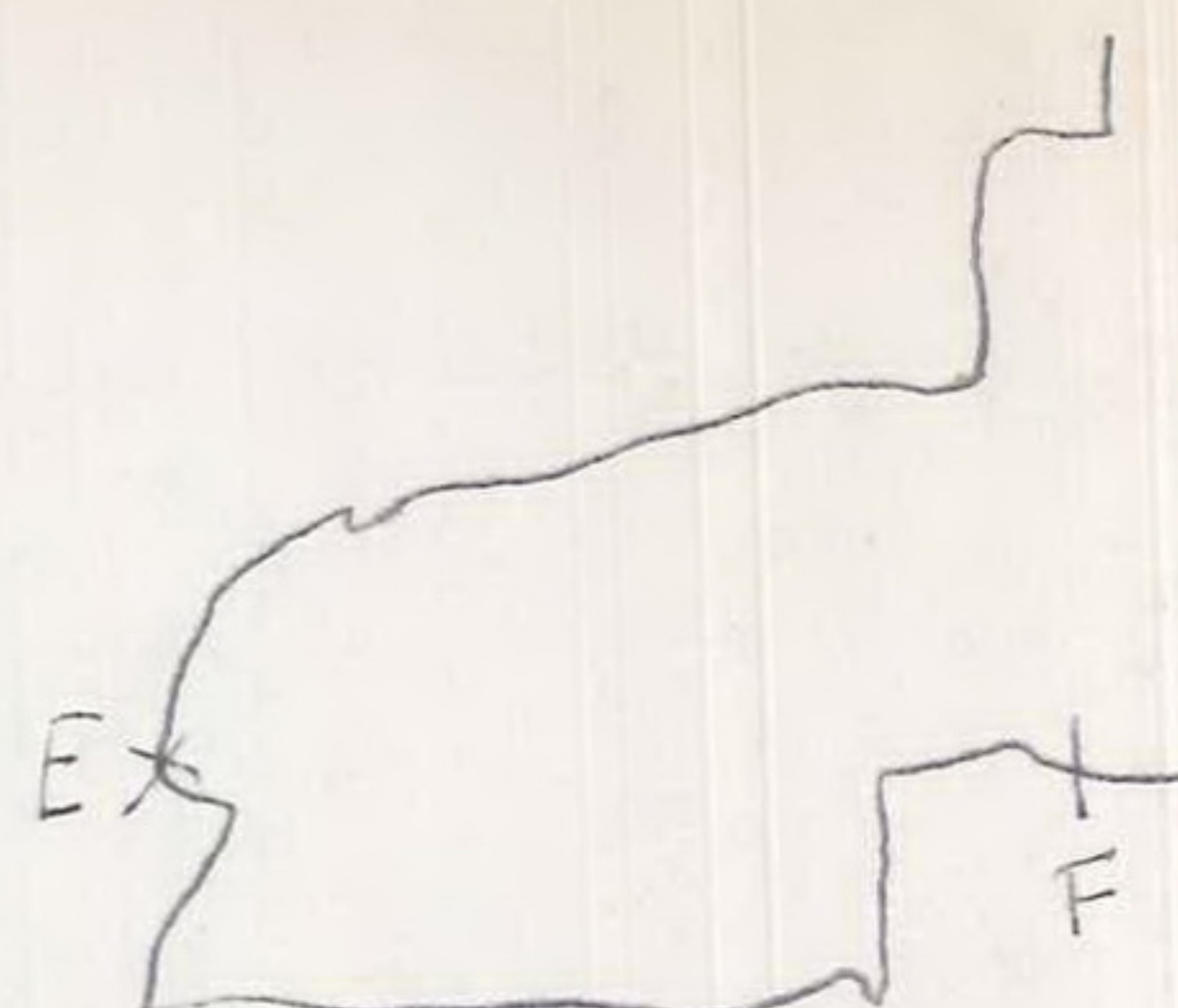
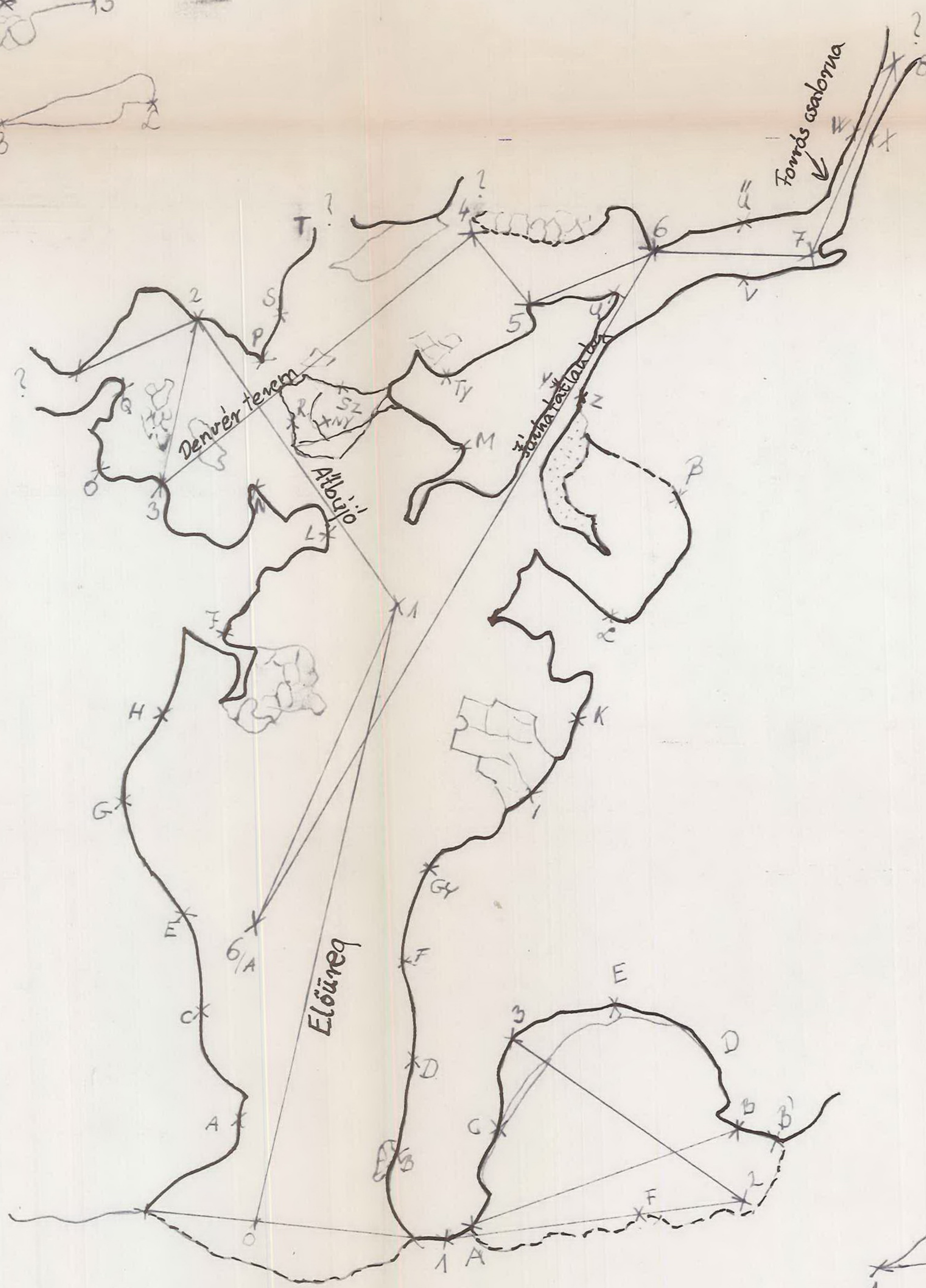
Pécs, 2000. Szept. 27.

Kéki Antal

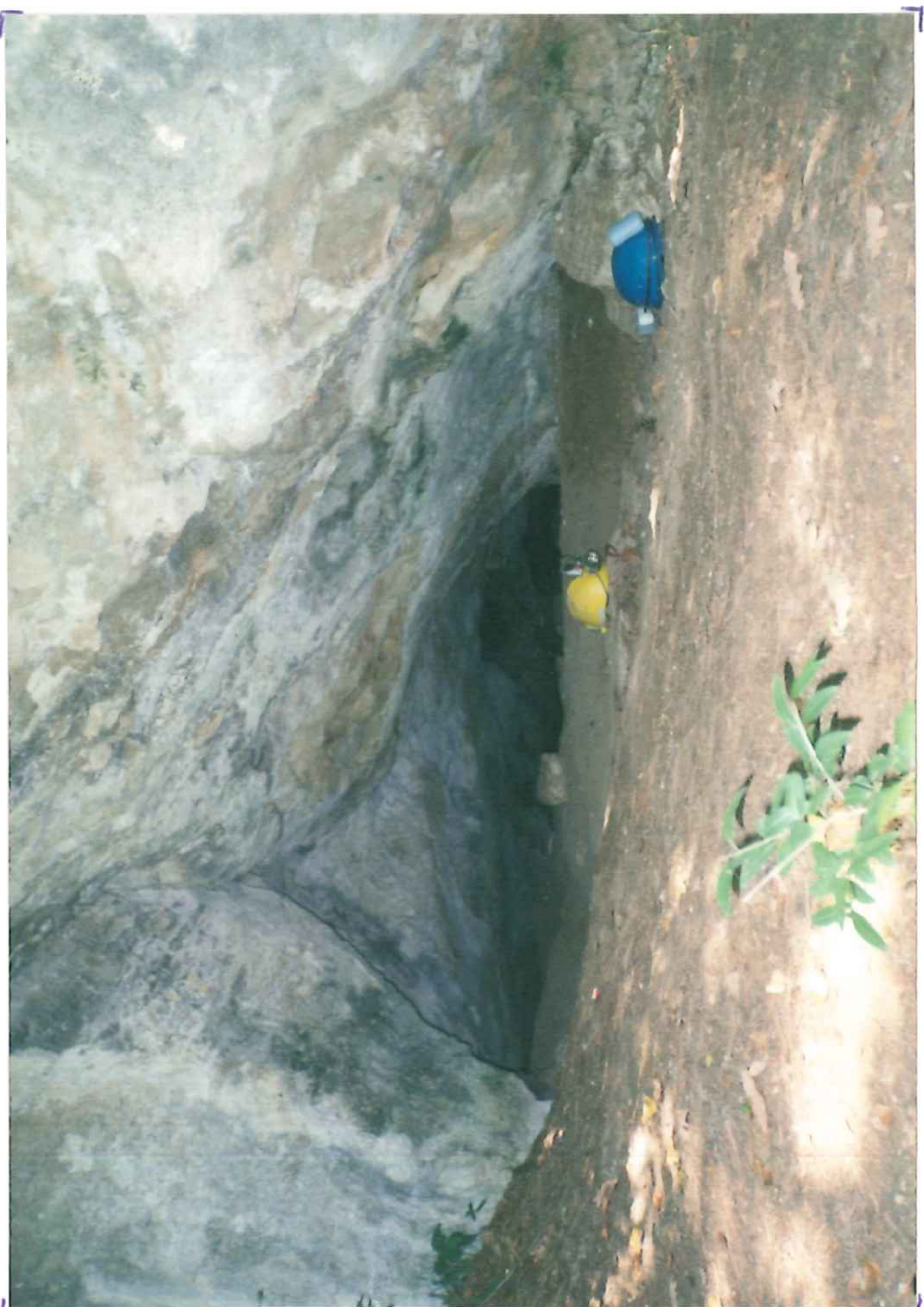
Mecsek hegység
Füstöslik barlang
és kőfülke

Felmerte: Kéki Antal, Pónya Péter, Kerekes Katalin.
Szerkesztette: Kéki Antal
Kovács Szendőja 2000. Szept. 21. Alaprajzi vetület

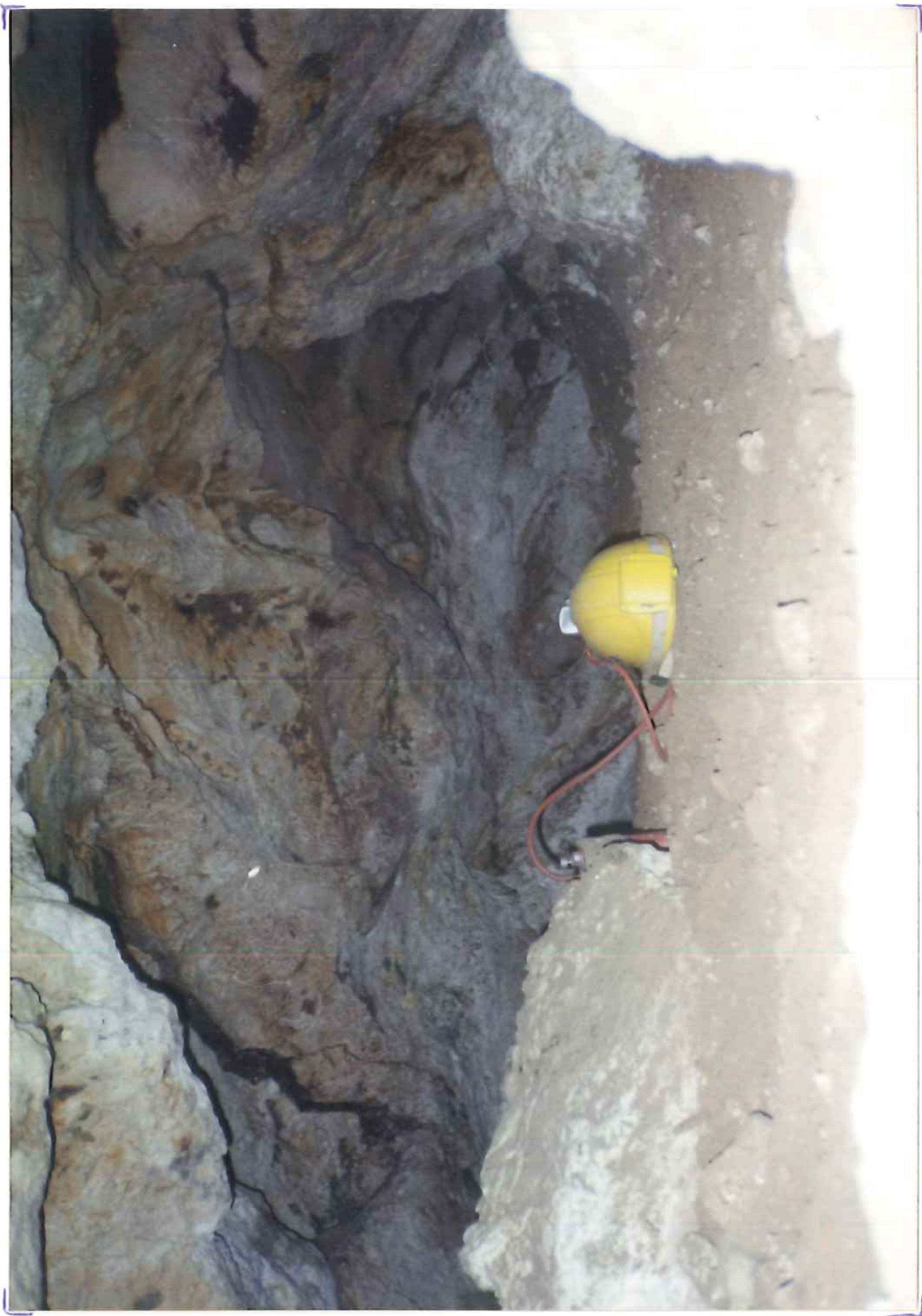

2.

1.

4.

3.

5.

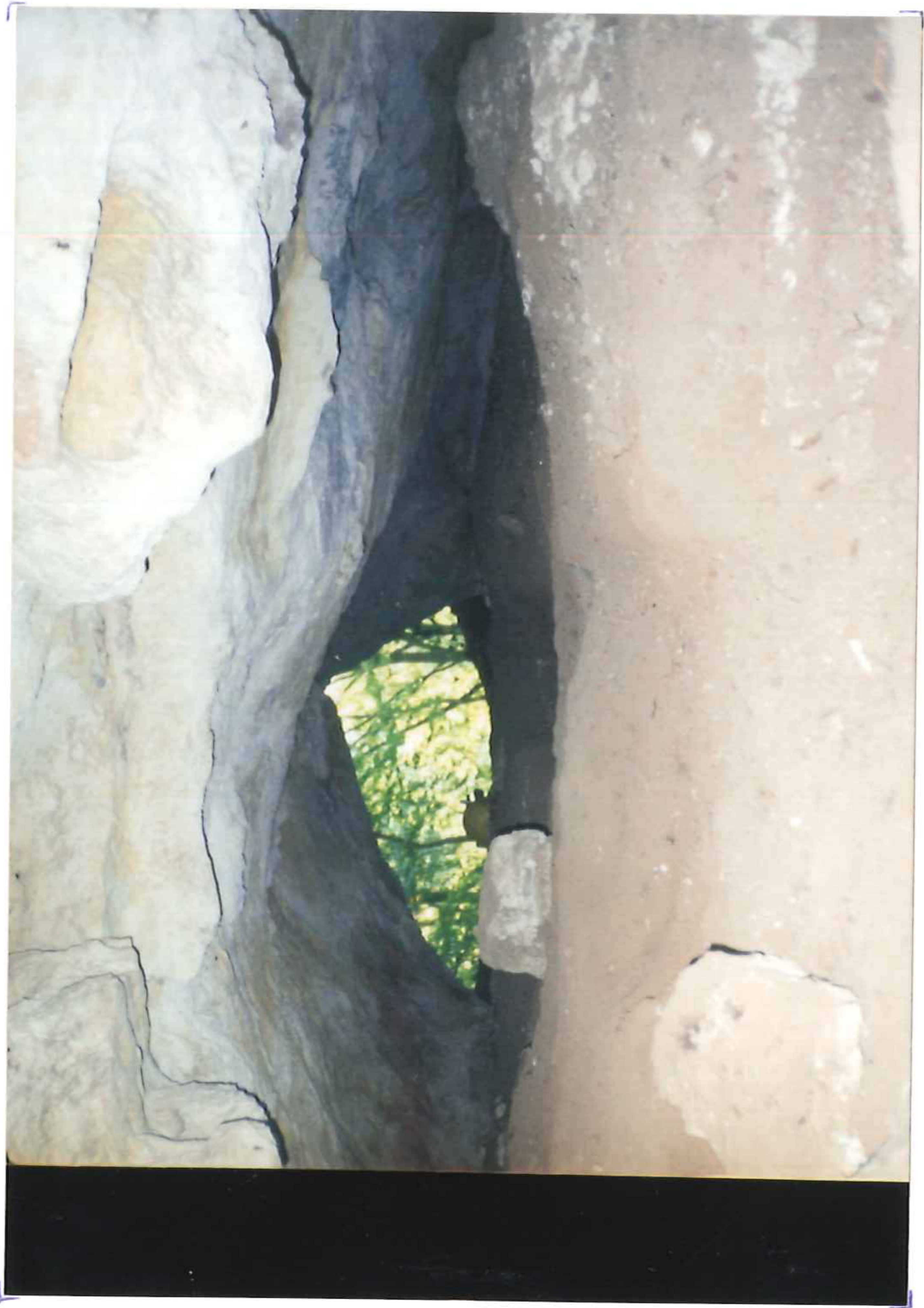
6.

7.

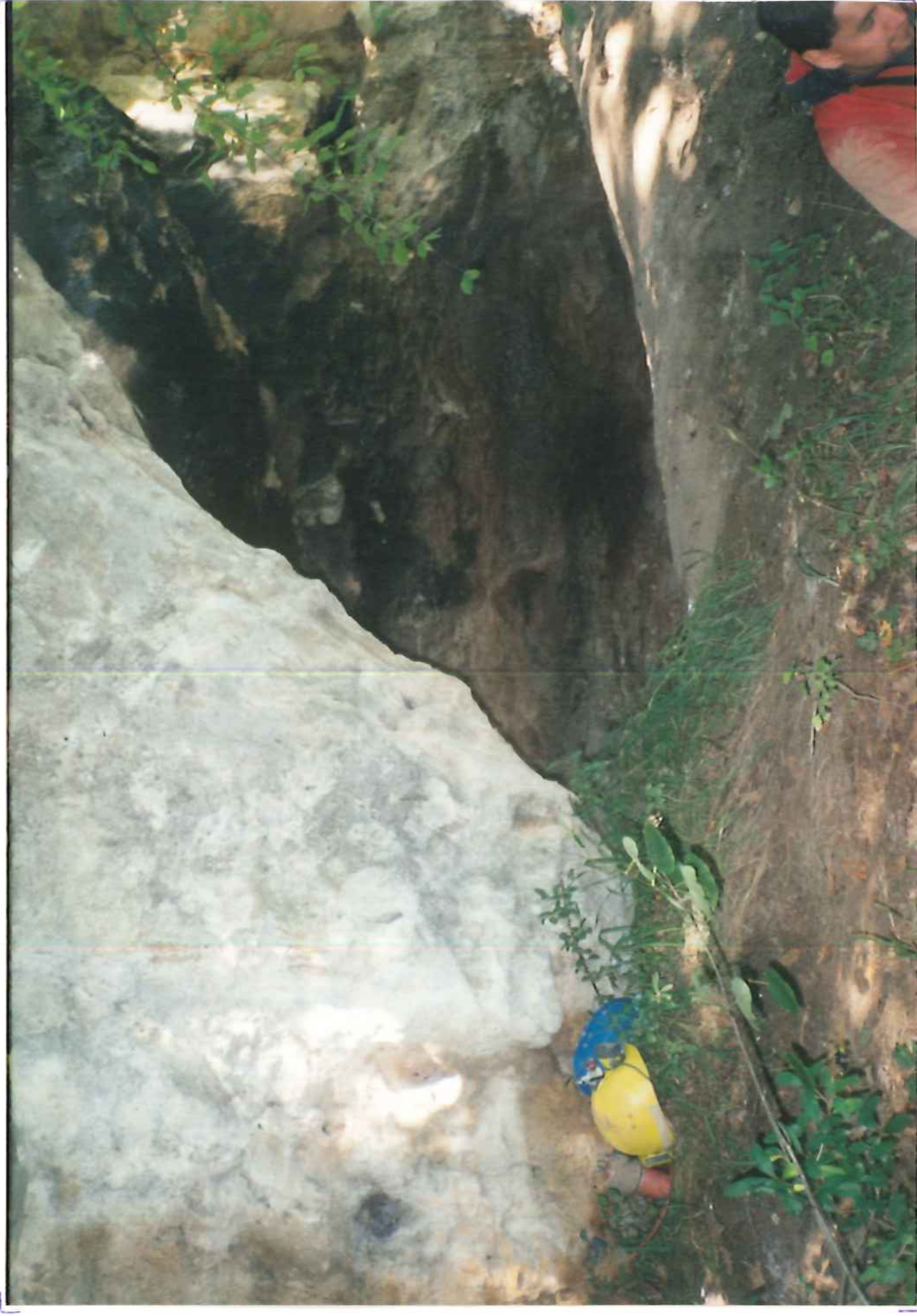
8.

9.

10.

11.

12.

14.

13.

A fotók jegyzéke:

1. „A Kovácszsénájai Füstös-lik bejárata”
2. „A Kovácszsénájai Füstös-lik bejárata”
3. „A Füstös-lik Előterme”
4. „A Denvér terem”
5. „A negyedik fix pont felé”
6. „A hatodik fix pont felé”
7. „A Forrás csatorna”
8. „A Járhatatlan-ág”
9. „Az Előteremből kifelé”
10. „A Füstös-lik bejárata”
11. „A kőfülke bejárata”
12. „A két objektum közti rész”
13. „A Kőfülke nyugati oldalánál”
14. „A Kőfülke dél-keletről”

A felvételeket készítette: Kéki Antal